

بررسی نقش الگوهای ارتباطی خانواده بر سازگاری زناشویی دانشجویان متأهل
Investigating the Roles of Family Communication Patterns on Dyadic
Adjustment of Married Students

تاریخ پذیرش مقاله ۱۳۹۸/۰۹/۲۵

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۰۶/۳۰

Z. Farmani., A. Aflakseir

زهرا فرمانی^۱، عبدالعزیز افلاک سیر^{۲*}

Abstract

Aim: The present study aimed to determine the role of family communication patterns (conversation orientation and conformity orientation) on dyadic adjustment. **Method:** The present study was descriptive and correlational and its statistical population consisted of married female students of Shiraz University in 2018. We selected 252 married female students of Shiraz University using convenience sampling and they responded to Fitzpatrick and Ritchie Family Communication Patterns Questionnaire (1990) and Spanier's Dyadic Adjustment Scale (DAS) (1976). We used descriptive statistics and simultaneous multiple regression analysis to analyze the data. **Results:** The results of regression analysis indicated that among the subscales of the family communication patterns Questionnaire-revised, conversation orientation had a positive and significant relationship with dyadic adjustment and predicted it positively. **Conclusion:** The family communication patterns as general factors could be significant predictors of dyadic adjustment.

Keywords: *Dyadic adjustment, Family communication patterns*

چکیده

هدف: هدف پژوهش تعیین نقش الگوهای ارتباطی خانواده، (جهت‌گیری گفت‌ووشنود و جهت‌گیری همنوایی) بر سازگاری زناشویی بود. **روش:** این پژوهش توصیفی از نوع همبستگی و جامعه آماری دانشجویان زن متأهل دانشگاه شیراز در سال ۱۳۹۷ بود که ۲۵۲ نفر از دانشجویان زن متأهل دانشگاه شیراز به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند و به پرسشنامه الگوهای ارتباطات خانواده فیتزپاتریک و ریچی، (۱۹۹۰) و سازگاری زناشویی اسپانیر، (۱۹۷۶) پاسخ دادند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی و تحلیل رگرسیون چندگانه هم‌زمان استفاده شد. **یافته‌ها:** نتایج تحلیل رگرسیون حاکی از آن بود که از بین خرده مقیاس‌های ابزار تجدید نظر شده الگوهای ارتباطات خانواده جهت‌گیری گفت‌ووشنود رابطه مثبت و معناداری با سازگاری زناشویی دارد و آن را به صورت مثبت پیش‌بینی می‌کند. **نتیجه‌گیری:** می‌توان گفت که الگوهای ارتباطی خانواده به عنوان عامل‌هایی کلی می‌توانند پیش‌بینی کننده‌های معناداری از سازگاری زناشویی باشند.

کلیدواژه‌ها: سازگاری زناشویی، الگوهای ارتباطی خانواده

* مقاله حاضر حاصل اقتباس از پایان‌نامه کارشناسی ارشد است.

^۱ دانش آموخته کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشگاه شیراز، ایران

^۲ نویسنده مسئول: گروه روانشناسی، دانشگاه شیراز، ایران

مقدمه

خانواده همواره به عنوان مهمترین نظام انسانی مورد تأکید بوده است. واترلاویک، بیوین و جکسون (۱۹۶۷)، به نقل از کلارکو شیلدرز، (۱۹۹۷). خانواده را نظامی قانونگذار تعریف می‌کنند که اعضای آن به طور پیوسته بر مبنای الگوی ارتباطشان در حال تجدید نظر در تعریف ماهیت روابطشان هستند که شناخت این الگوها به شناخت بعضی از جنبه‌های کارکرد خانواده کمک می‌کند. در واقع، شناخت انواع مختلف الگوهای ارتباطی خانواده علاوه بر توصیف، به پیش بینی و تشریح کارکرد خانواده و توصیه‌ها و تجویزهای مربوط به آن هم کمک می‌رساند.

کارشناسان علوم اجتماعی، نظام خانواده را مؤثرترین عامل مرتبط با رشد ارتباطی فرد می‌دانند و معتقدند از طریق ارتباطات میان فردی در خانواده، افراد در می‌یابند، چه کسی هستند، چه جایگاهی در جهان و چه مسیری پیش‌رو دارند (فیتزپاتریک و ریچی، ۱۹۹۴). در زمینه ارتباطات موجود در خانواده فیتزپاتریک و ریچی (۱۹۹۴) دو بعد اساسی جهت‌گیری گفت‌و شنود^۱ و جهت‌گیری همنوایی^۲ الگوهای ارتباطی را شناسایی کرده‌اند. جهت‌گیری گفت‌و شنود بر ارزش ارتباط و تعامل فراوان، خودجوش و بدون اجبار و فشار بین اعضای خانواده تأکید دارد (روتر و کوئرتر، ۲۰۰۸). اعضای خانواده مدت زمان زیادی را با یکدیگر سپری می‌کنند و به راحتی با یکدیگر در تعامل‌اند، به فرزندان اجازه داده می‌شود با والدینشان بحث و مناظره کنند و کودکان تشویق می‌شوند نظرات خود را بیان کنند (کوئرتر و فیتزپاتریک، ۲۰۰۴). جهت‌گیری همنوایی با یک‌رنگ شدن باورها، نگرشها و ارزشها مشخص می‌شود. ارتباطات خانواده بر ثابت ماندن روابط یک‌رنگی تأکید دارد که انعکاس دهنده‌ی اطاعت از والدین است. اغلب، فشار برای موافقت و حفظ میراث خانوادگی وجود دارد (روتر و کوئرتر، ۲۰۰۸). در این خانواده‌ها همه‌ی تصمیمات با والدین است و از بچه‌ها انتظار می‌رود که فقط اطاعت‌کننده باشند. والدین احساس می‌کنند که خودشان باید برای بچه‌ها تصمیم‌گیری کنند و بچه‌ها می‌آموزند که در تصمیم‌گیری‌ها به والدینشان اتکا کنند و مهارت‌های تصمیم‌گیری را یاد نمی‌گیرند (کوئرتر و فیتزپاتریک، ۲۰۰۴). خانواده را می‌توان به عنوان اولین پایگاه اجتماعی و مهم‌ترین عامل تعیین‌کننده رفتار دانست که همواره مورد توجه کارشناسان رشته‌های روانشناسی، جامعه‌شناسی و تعلیم و تربیت قرار داشته است. هر انسانی الگوهای رفتاری گوناگونی دارد، یکی از این ویژگی‌ها که نقش بسزایی در بقا و سلامت روانی انسان دارد "سازگاری"^۳ است (اشتروبه و هیوستون، ترجمه: اژه‌ای، ۱۳۸۳). سازگاری زناشویی موقعیتی است که در آن زن و شوهر در بیشتر مواقع احساس خوشبختی و رضایت از یکدیگر را دارند و فرایندی است که در طول زندگی زن و شوهر به وجود می‌آید و لازمه

1. conversation orientation
2. conformity orientation
3. adjustment

آن تطابق سلیقه‌ها، شناخت صفات شخصیتی، ایجاد قواعد رفتاری و شکل‌گیری الگوهای مراوده‌ای است. سازگاری زناشویی یک اصطلاح چند بعدی است که سطوح چندگانه ازدواج را روشن می‌کند و به طور وسیع در مطالعات خانواده و زناشویی مورد استفاده قرار می‌گیرد. از این رو سازگاری زناشویی یک فرایند تکاملی میان زن و شوهر است (قربانعلی‌پور، ۱۳۸۶).

پژوهشها نشان داده‌اند که سازگاری زناشویی و رضایت از ازدواج از جمله مهمترین عوامل قوام دهنده زندگی زناشویی است (ثناپی، ۱۳۷۹). سازگاری زناشویی فرایندی است که در طول زندگی زن و شوهر به وجود می‌آید (احمدی و همکاران، ۱۳۸۴). زیربنا و عملکرد خوب خانواده، داشتن روابط زناشویی رضایت بخش است که باعث رشد شایستگی و توانایی سازگاری و انطباق در بین افراد می‌شود (کامینگ و اور-یلی، ۱۹۹۷) و لازمه‌ی آن انطباق دادن سلايق، شناخت صفات شخصیتی، ایجاد الگوهای مراوده‌ای است (قربانعلی‌پور، ۱۳۸۶). در پژوهش‌های مختلف، عوامل گوناگونی به عنوان عوامل مؤثر بر سازگاری زناشویی شناسایی شده‌اند که از جمله این عوامل می‌توان به عوامل زمینه‌ای-فردی، عوامل اجتماعی-فرهنگی و ویژگی‌های فردی اشاره کرد (امان‌اللهی‌فرد، ۱۳۸۶). نخستین و مهم‌ترین دلیل برای برقرارکردن ارتباط، داشتن رابطه با افراد دیگر است. گفت‌وشنود مهمترین راه برای تبادل ایده‌ها و افکارمان با یکدیگر است. گفت‌وشنود راهی است که از طریق آن معانی مشترک به وجود می‌آید، روابط با دیگران برقرار می‌شود و احساسات دیگران را می‌توان درک کرد و می‌فهمند به چه فکر می‌کنند و چه کاری انجام می‌دهند (بارکر، ۲۰۰۷). با توجه به این واقعیت که خانواده اولین نهادی است که در فرایند جامعه‌پذیری افراد نقش دارد الگوهای ارتباطی خانواده می‌تواند منبع رشد ارتباطات تلقی شود. تأثیر الگوهای ارتباطی خانواده به عنوان فرایندی که افراد به وسیله‌ی آن اطلاعات، افکار و احساسات خود را از طریق پیام‌های کلامی و غیر کلامی با یکدیگر در میان می‌گذارند. در خصوص عوامل مرتبط با سازگاری زناشویی پژوهش‌ها به متغیرهای متعددی اشاره نموده‌اند، اما پژوهش‌های اندکی نقش همزمان عامل خانوادگی را در سازگاری زناشویی بررسی نموده‌اند. لذا در این پژوهش نقش الگوهای ارتباطی خانوادگی زوجین به عنوان عامل خانوادگی در نظر گرفته شده است و پژوهش حاضر به بررسی نقش الگوهای ارتباطی خانواده بر سازگاری زناشویی می‌پردازد. هدف از پژوهش حاضر بررسی سازگاری زناشویی بر اساس الگوهای ارتباطی خانواده در دانشجویان زن متأهل دانشگاه شیراز است.

روش پژوهش

پژوهش حاضر، به بررسی روابط بین متغیرها می‌پردازد بنابراین، از نوع پژوهش همبستگی است. متغیر پیش‌بین در این پژوهش، الگوی ارتباطی خانواده و متغیر ملاک، سازگاری زناشویی است. جامعه آماری پژوهش حاضر از دانشجویان متأهل زن دانشگاه شیراز (در هر سه مقطع کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا) در سال ۹۳-۹۲ تشکیل شده است که طرح تحقیق توسط شورای پژوهشی

دانشگاه شیراز مورد تصویب قرار گرفت. از میان جامعه آماری تعداد ۳۰۰ نفر دانشجوی متأهل زن به شیوه نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند که به پرسشنامه‌های الگوهای ارتباطی خانواده و سازگاری زناشویی پاسخ دادند که با حذف پرسشنامه‌های مخدوش و بی‌پاسخ ۲۵۲ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

ابزارهای پژوهش

ابزار تجدید نظر شده الگوهای ارتباطات خانواده^۱: به منظور بررسی ابعاد الگوی ارتباطی خانواده، یعنی بعد جهت‌گیری همنوایی و گفت‌و شنود از ابزار تجدید نظر شده الگوی ارتباطی خانواده که توسط ریچی و فیتزپاتریک در سال ۱۹۹۰ به این منظور تهیه شده، بهره گرفته شد. این ابزار یک پرسشنامه خودسنجی است که میزان موافقت یا عدم موافقت پاسخ دهنده را با ۲۶ گزاره که درباره وضعیت ارتباطات خانواده وی هستند، در دامنه ۵ درجه‌ای، مورد سؤال قرار می‌دهد. نمره ۵ معادل کاملاً موافقم و نمره ۱ معادل کاملاً مخالفم است. ۱۱ گزاره اول مربوط به بعد جهت‌گیری گفت‌و شنود و ۱۵ گزاره بعدی مربوط به جهت‌گیری همنوایی است. بنابراین، هر شرکت‌کننده دو نمره از این ابزار بدست می‌آورد. این مقیاس هر دو بعد را بر حسب سازه‌های نظری به خوبی می‌سنجد و به همین دلیل از روایی محتوایی خوبی برخوردار است (فیتزپاتریک و کوئرنر، ۲۰۰۴). در پژوهش طاهری، قشقایی و هنرپروران (۱۳۹۰) انجام داده‌اند ضریب آلفای کرونباخ برای متغیر گفت‌و شنود ۰/۹۲ و برای متغیر همنوایی ۰/۸۹. گزارش کردند. در پژوهش حاضر نیز ضریب آلفای کرونباخ برای متغیر گفت‌و شنود ۰/۸۸ و برای متغیر همنوایی ۰/۷۷ گزارش می‌شود.

مقیاس سازگاری زناشویی اسپانیر^۲: مقیاس سازگاری زناشویی دارای ۳۲ گویه است و در سال ۱۹۷۶ توسط گراهام بی. اسپانیر^۳، به منظور سنجش میزان سازگاری دو نفره (زن و شوهر و...) تهیه شده و تا سال ۱۹۸۴ در مطالعات زیادی به عنوان ابزار اصلی پژوهش به کار گرفته شد (اسپانیر، ۱۹۸۵) و روایی و پایایی همه مورد تأیید قرار گرفته است (فسیلیگلو و دمیر^۴، ۲۰۰۰؛ شک^۵، ۱۹۹۵) به نقل از بارول والش^۶، ۲۰۰۲). پاسخ دهی به ۳۲ گویه این مقیاس با سبک لیکرت است که برای افزایش پایایی آن، تعدادی از سؤالات به صورت مثبت و تعدادی به صورت منفی طراحی شده‌اند. این مقیاس چهار بعد توافق دونفری، ابراز محبت، رضایت دونفری و همبستگی دونفری را مورد بررسی

1. Rivised version of Family Communications Pattern Questionnair
2. DAS: Daydic Adjustment Satisfaction
3. Graham B. Spanier
4. Fisiloglu & Demir
5. Shek
6. Burwell- walsh

قرار می‌دهد. اسپانیر همسانی درونی خرده مقیاس‌ها را بین خوب تا عالی گزارش کرد رضایت دونفری ۰/۹۴، توافق دو نفری ۰/۹۰، همبستگی دو نفری ۰/۹۰ و ابراز محبت ۰/۷۳ به دست آورد (اسپانیر، ۱۹۷۶). ملازاده، منصور، اژه‌ای و کیامنش (۱۳۸۱) برای تعیین پایایی پرسشنامه، از روش بازآزمایی با فاصله زمانی ۳۷ روزه روی ۹۲ نفر اجرا شد که ضریب ۰/۸۶ بدست آمد و آلفای کرونباخ این مقیاس نیز ۰/۸۹ شد و در این پژوهش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۴ به دست آمد.

شیوه اجرا: برای اجرای پژوهش به مسئول دانشکده مراجعه و با اخذ مجوز اجراء از واحد آموزش و مراجعه به هر کلاس افراد متأهل را شناسایی و به هر کدام به صورت انفرادی توضیحاتی در مورد نحوه پاسخگویی و تکمیل کردن پرسشنامه‌ها داده شد و ضمن اعلام این مسئله که شرکت در این پژوهش کاملاً اختیاری است و اطلاعات شخصی و مشخصات فرد ثبت نشده، محتویات پرسشنامه ناشناس و محرمانه خواهد ماند، از آنها درخواست شد که صادقانه در پاسخگویی به پرسشنامه‌ها همکاری نمایند سپس آزمودنی‌ها پرسشنامه‌های سازگاری زناشویی و الگوهای ارتباطی خانواده را تکمیل کردند. بعد از نمره‌گذاری، مرتب و خلاصه کردن داده‌ها با استفاده از نرم افزار آماری SPSS تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها

از ۲۵۲ شرکت کننده، ۹۶ نفر در مقطع کارشناسی و ۱۲۱ نفر در مقطع کارشناسی ارشد و ۳۵ نفر در مقطع دکتری مشغول به تحصیل هستند و میانگین و انحراف معیار سن در شرکت کنندگان به ترتیب ۲۶/۲۷ (۲/۳۳) است. در ادامه شاخص‌های توصیفی و ضرایب همبستگی به همراه نتایج رگرسیون ارائه شده است.

جدول ۱. نتایج شاخص توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرهای پژوهش	میانگین	انحراف معیار	کجی	چولگی
جهت‌گیری گفت‌وشنود	۳۸/۸۱	۸/۱۵	۰/۷۸	-۰/۴۹
جهت‌گیری همنوایی	۴۱/۰۸	۸/۰۳	-۰/۳۶	-۰/۳۰
ابراز محبت دو نفره	۱۰/۲۶	۱/۵۵	۰/۵۸	۱/۵۵
همبستگی دو نفره	۱۶/۶۸	۳/۹۶	-۱/۴۴	-۰/۳۸
رضایت دو نفره	۳۳/۵۶	۴/۳۸	-۱/۳۸	-۰/۰۹
توافق دو نفره	۵۱/۷۸	۷/۱۲	-۱/۰۳	۰/۴۳
سازگاری زناشویی	۱/۱۹	۱۴/۱۴	۰/۵۵	-۰/۳۰

در جدول ۱ میانگین، انحراف معیار، کمینه و بیشینه مؤلفه‌های الگوهای ارتباطی خانواده و سازگاری زناشویی درج شده است. داده‌ها نشان می‌دهد که از بین دو خرده مقیاس الگوهای ارتباطی خانواده بیشترین میانگین مربوط به خرده مقیاس جهت‌گیری همنوایی با ۴۱/۰۸ و کمترین میانگین مربوط به خرده مقیاس جهت‌گیری گفت‌وشنود با ۳۸/۸۱ می‌باشد و همانطور که ملاحظه می‌گردد در بین خرده مقیاس‌های سازگاری زناشویی، توافق دو نفره بیشترین میانگین را با ۵۱/۷۸ و ابراز محبت دو نفره کمترین میانگین را با ۱۰/۲۶ دارند.

جدول ۲. نتایج ضرایب ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

سازگاری زناشویی	گفت و شنود	همنوایی
	۱	
		گفت‌وشنود
	۱	-۰/۱۷**
		همنوایی
۱	-۰/۱۳*	۰/۳۱**
		سازگاری زناشویی

**P<۰/۰۱ *P<۰/۰۵

نتایج جدول ۲ نشان داد که سازگاری زناشویی رابطه مثبت و معناداری با جهت‌گیری گفت‌وشنود دارد که این رابطه در سطح ۰/۰۵ است و رابطه معکوس با جهت‌گیری همنوایی دارد و این رابطه نیز در سطح ۰/۰۵ معنادار است. جهت‌گیری گفت‌وشنود با جهت‌گیری همنوایی رابطه منفی در سطح ۰/۰۵ دارد.

جدول ۳. رگرسیون پیش بینی کنندگی ابعاد الگوهای ارتباطی خانواده بر سازگاری زناشویی

متغیر وابسته	متغیر مستقل				
	مقدار B	بتا	مقدار T	سطح معنی داری	
الگوهای ارتباطات خانواده	گفت‌وشنود	۰/۵۱	۰/۳۰	۴/۸۴	۰/۰۰۱
	همنوایی	-۰/۱۳	-۰/۰۸	-۱/۲۴	۰/۲۲
	R ²	R			
	۰/۱۰	۰/۳۲			

با توجه به نتایج جدول (۳)، بعد جهت‌گیری گفت‌وشنود ($\beta = ۰/۳۰, p < ۰/۰۰۱$) در سطح ۰/۰۰۱ پیش بینی کننده مثبت سازگاری زناشویی می‌باشد و به طور کلی ابعاد الگوی ارتباط خانواده ۱۰ درصد از سازگاری زناشویی را تبیین می‌کنند ($R^2 = ۰/۱۰$). همچنین نتایج نشان داد که از بین دو خرده مقیاس الگوهای ارتباطی خانواده، گفت و شنود قدرت پیش‌بینی کنندگی مثبت سازگاری زناشویی را دارد.

برای بررسی تفاوت بین گروه تحصیلی لیسانس و فوق لیسانس از آزمون T استفاده شد که نتایج در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴. تفاوت گروه‌های لیسانس و فوق لیسانس

گروه	تعداد	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	مقدار T	Sig
لیسانس	۹۶	۱/۸۲	۱/۴۵	۲۱۵	۰/۴۸	۰/۵۷
فوق لیسانس	۱۲۱	۱/۱۹	۱/۳۵			

همانطور که از نتایج جدول ۴ مشاهده می‌شود مقایسه سازگاری زناشویی در گروه‌های لیسانس و فوق لیسانس با درجه آزادی ۲۱۵ و مقدار T ۰/۴۸ نشان داد که تفاوت معناداری بین دو گروه وجود ندارد. همچنین برای بررسی تفاوت‌های بین سه گروه سنی از تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شد که در جدول ۵ و ۶ مقایسه و میانگین سه گروه سنی نشان داده شده است.

جدول ۵. تحلیل واریانس بررسی تفاوت بین سه گروه سنی

منابع تغییرات	میانگین مجزورات	درجه آزادی	مجموع مجزورات	مقدار F مشاهده شده	سطح معنی دار
بین گروهی	۲۱/۸۵	۲	۱۰/۹۳	۰/۵۴	۰/۹۵
درون گروهی	۵۰۱۹۵/۱۱	۲۴۹	۲۰۱/۵۹		
کل	۵۰۲۱۶/۹۶	۲۵۱			

همانطوری که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، مقدار F مشاهده شده (۰/۵۴) با درجه آزادی ۲ و ۲۴۹ در سطح ۰/۹۵ از مقدار جدول کوچکتر است. بنابراین بین گروه‌های سنی تفاوت معنادار وجود ندارد.

جدول ۶. مقایسه بین گروه‌های سنی

سن	گروه‌ها	تعداد	میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	مقدار F	Sig
۲۰-۲۵	۲۵-۳۰	۵۰	۰/۲۹	۲	۲	۰/۰۵	۰/۶۳
	۳۰-۳۵		۰/۸۰	۲/۴۵			
۲۵-۳۰	۲۰-۲۵	۱۰۱	۰/۲۹	۲	۲	۰/۰۵	۰/۶۳
	۳۰-۳۵		۰/۵۱	۲/۴۵			
۳۰-۳۵	۲۰-۲۵	۱۰۱	۰/۸۰	۲/۴۵	۲	۰/۰۵	۰/۶۳
	۲۵-۳۰		۰/۵۱	۲/۴۵			

نتایج جدول ۶ مقایسه بین گروه‌های سنی با درجه آزادی ۲ و مقدار F مشاهده شده نشان می‌دهد که تفاوت معناداری بین سه گروه سنی وجود ندارد.

بحث و نتیجه گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که جهت‌گیری گفت‌و شنود پیش‌بینی کننده مثبت سازگاری زناشویی است. یافته‌های پژوهش حاضر همسو با یافته فیتزپاتریک و کوئرتر (۲۰۰۴) است که بیان می‌کند، جهت‌گیری همنوایی پیش‌بینی کننده منفی بر تاب‌آوری کودکان است و همسو با یافته‌ی هاوولی (۲۰۰۰)، این یافته بیانگر آن است که تأکید بر همنوایی و یکسانی در تصمیم‌گیری‌های خانواده، خطراتی در ایجاد ارتباطات اجتماعی آتی فرزندان دارد و ممکن است موجب انزوای اجتماعی آنها گردد. این پیامد در فرهنگ جمع‌گرایی همچون کشور ما، از اهمیت مضاعفی برخوردار است. در تبیین این یافته می‌توان گفت اعضاء خانواده‌هایی که گفت‌و شنود بالایی را تجربه می‌کنند مباحث را به صورت باز مورد گفتگو قرار می‌دهند، بنابراین فرزندان از انعطاف‌پذیری بیشتری بهره می‌برند و از مهارت‌های حل مسأله، مدیریت بحران و تعارض کمتر در موقعیت‌های تنش‌زا برخوردار هستند که با تکیه بر این ویژگی‌ها می‌توانند در برابر ناملایمات زندگی سازگارتر باشند، پس می‌توان گفت که خانواده‌هایی با جهت‌گیری گفت‌و شنود به نوعی به فرزندان خود، دوست داشتن دیگران، توجه به عواطف و احساسات آنها و توانایی برقرار کردن روابط نزدیک و صمیمی و عشق ورزیدن به دیگران را می‌آموزند که همین امر باعث بالا بردن سازگاری فرزندان در زندگی‌شان می‌شود (احمدی و همکاران، ۱۳۸۴).

در خانواده‌هایی که گفت‌و شنود بالا است افراد خانواده با همفکری تصمیم‌گیری می‌کنند که از یک سو باعث شادمانی آنها می‌شود و از سوی دیگر خانواده‌ها با بهره‌گیری از فرزندان در تصمیم‌گیری‌ها موجب رشد استقلال فکری، ابراز وجود در آنها می‌شود و این را نیز درک می‌کنند که از حمایت اجتماعی خانواده برخوردارند و می‌توانند ارتباط سالم با دیگران برقرار کنند و دیگران را نیز دوست داشته باشند که این در جای خود موجب افزایش سازگاری می‌شود. اگر والدین مهارت‌های کافی گفت و شنود برای ایجاد رابطه مناسب در محیط خانواده را نداشته باشند، دچار نگرانی شدید، انزوا و تنهایی می‌شوند و این وضعیت به فرزندان‌شان نیز انتقال می‌یابد (طاهری و همکاران، ۱۳۹۰). هنگامی که یک ارتباط، شفاف، باز و حساب شده برقرار شود، رابطه‌ها مستحکم می‌شوند و آن گاه که ارتباط ضعیف شود، این رابطه‌ها از هم می‌پاشند. نبود مهارت‌های ارتباطی گفت‌و شنود مناسب، سبب ایجاد احساس کمبود محبت میان زن و شوهر و والدین و فرزندان می‌شود که به طبع آن سازگاری را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. در خانواده‌هایی با الگوی ارتباطی گفت و شنود، ارتباطات باز و نامحدود میان اعضا وجود دارد و کفایت و مهارت‌های ارتباطی فرزندان مورد تشویق قرار می‌گیرد (روترو و کوئرتر، ۲۰۰۸) فرزندان

این خانواده‌ها می‌توانند به راحتی با دیگران ارتباط برقرار کنند، در تصمیم‌گیری‌ها از آنان نظرخواهی می‌شود و به نظراتشان احترام می‌گذارند. در نتیجه افراد یاد می‌گیرند که چگونه صحبت کنند، عقاید و نظراتش را بیان کنند و در عین حال به صحبت‌های دیگران گوش کنند، دیدگاه و عقاید دیگران را خوب درک کنند و هنگام بحث و گفت‌وگو بتوانند هیجانات و عواطف خود را کنترل و به درستی ابراز کنند؛ چنین افرادی از مهارت‌های ارتباطی بالایی برخوردار هستند و می‌توانند با دیگران به درستی ارتباط برقرار کنند و در زندگی شخصی خود نیز سازگارترند (ملازاده و همکاران، ۱۳۸۱).

(کوئرنر و ماک، ۲۰۰۴) نیز بیان کردند که در خانواده‌هایی با جهت‌گیری گفت‌وشنود، فرزندان توانایی و مهارت برقراری روابط صمیمانه با دیگران را یاد می‌گیرند و می‌توانند با دیگران روابط دوستانه و صمیمانه برقرار کنند. از یک طرف، خانواده‌ها با برقرار کردن روابط صمیمانه با فرزندان حمایت اجتماعی لازم را از آنها به عمل می‌آورد که خود سبب می‌شود تا نوجوانان به راحتی احساسات و عواطف خود را با اعضای خانواده مطرح نمایند و از طرف دیگر گفت‌وشنود بالا موجب رشد اعتماد به نفس افراد (هانگ، ۱۹۹۹) می‌گردد که پیامد هر دو وضعیت، افزایش رضایت و سازگاری افراد می‌شود. در مورد رابطه جهت‌گیری گفت‌وشنود خانواده و سلامت فرزندان، نتایج نشان می‌دهد که همان‌طور که انتظار می‌رفت، جهت‌گیری گفت‌وشنود پیش‌بینی‌کننده مثبت و معنادار سلامت است. در خانواده‌های با گفت و شنود بالا، ارتباطات باز و خودانگیزه وجود دارد. در چنین خانواده‌هایی بحث‌هایی گسترده و در رابطه با موضوعات مختلف صورت می‌گیرد. آرزوها، افکار و احساسات فرزندان مورد توجه قرار می‌گیرد. در چنین خانواده‌هایی است که فرزندان احساس می‌کنند که مورد پذیرش والدین هستند و توسط آنها درک می‌شوند. والدین نیز در چنین خانواده‌هایی بیشتر در مورد عواطف و احساساتشان صحبت می‌کنند و این مسأله نیز فرزندان را در ایجاد ارتباطات وسیع‌تر ترغیب می‌کند. تمام این موارد می‌تواند دلیلی بر کاهش اضطراب و افزایش سازگاری در چنین خانواده‌هایی باشد (کورشنیا، ۱۳۸۵). نتیجه یافته‌ی پژوهش با اکثر یافته‌های پیشین کورشنیا (۱۳۸۵)، که گفت‌وشنود پایین منجر به افسردگی می‌شود. جوکار و رحیمی (۱۳۸۶)، فیتزپاتریک و کوئرنر (۲۰۰۴)، هسو (۲۰۰۲)، وانگ (۲۰۰۷) که جهت‌گیری گفت‌وشنود را پیش‌بینی‌کننده مثبت و معنادار نتیجه‌گیری کردند، همسو می‌باشد.

با توجه به یافته دیگر این پژوهش جهت‌گیری هم‌نواپی پیش‌بینی‌کننده منفی سازگاری زناشویی است، در تبیین این یافته می‌توان گفت در خانواده‌های که گفت‌وشنود و هم‌نواپی پایینی دارند. میزان تعاملات میان اعضای خانواده کم است و معمولاً درباره شمار محدودی از موضوعها گفتگو می‌شود. پدر و مادر در این خانواده‌ها بر این باورند که همه اعضای خانواده باید توانایی تصمیم‌گیری داشته باشند، اما بر خلاف خانواده‌های کثرت‌گرا به تصمیم‌های فرزندان خود و برقراری ارتباط و گفتگو با آنها علاقه‌ای نشان نمی‌دهند (کوئرنر و فیتزپاتریک، ۲۰۰۴). اصولاً خانواده‌های با جهت‌گیری

همنوایی بالا از ارتباطات باز از طریق درخواست از فرزندان جهت حفظ سلسله مراتب قدرت خانواده و هم‌رنگی با آنها اجتناب می‌کنند. فرزندان چنین خانواده‌هایی معمولاً در ارتباط با دیگران یا به صورت محتاط عمل می‌کنند و یا کلاً اجتناب می‌کنند و اجتناب از تعارض و علاقه کمتر به افشای احساسات و جستجوی حمایت اجتماعی در فرایندهای چالش‌انگیز از خانواده‌های با جهت‌گیری هم‌نوایی بالاست (فیتزپاتریک، ۲۰۰۴). به نظر می‌رسد یافته پژوهش با مورد توجه قرار دادن تفاوت‌های فرهنگی قابل توجهی به نظر رسد. از آن جا که نمی‌توان تصور کرد واحد خانواده در خلاء شکل گرفته باشد، باید نقش جامعه را مورد توجه قرار داد. فرهنگ جامعه به شیوه‌های متعددی بر خانواده و اعضای آن تأثیر می‌گذارد. یکی از این شیوه‌ها تأکیدی است که فرهنگ جامعه بر رابطه فرد با جمع دارد. به عبارت دیگر، همان ویژگی‌های فردگرایی و جمع‌گرایی. فردگرایی - جمع‌گرایی یک بعد اصلی تفاوت فرهنگی است که به وسیله نظریه‌های بین فرهنگی شناسایی شده است. فرهنگ‌های فردگرا بر عقاید، نیازها و اهداف فرد تأکید دارند. در حالی که فرهنگ‌های جمع‌گرا بر نظرات، نیازها و عقاید گروه تأکید می‌کنند (هسو، ۲۰۰۲). شاید بتوان علت صفر شدن جهت‌گیری هم‌نوایی را اینگونه تبیین کرد که در فرهنگ جمع‌گرای ایرانی، احتمالاً افراد رویدادها یا برداشت‌هایی که با خودمستقل یا خودخصوصی آنها ناهمخوان هستند، تهدید کننده‌تر از رویدادها یا برداشت‌هایی می‌دانند که با خودوابسته یا خود-جمعی آنها ناهمخوان هستند. از طرف دیگر، در فرهنگ جمع‌گرای ایرانی (سامانی و لطیفیان، ۱۳۸۵)، احتمالاً تلقی از خود (وابسته به دیگران)، خودجمعی و خود وابسته به طور گسترده‌تری رشد پیدا می‌کنند.

در این پژوهش به پیش‌بینی نقش الگوهای ارتباطی خانواده بر سازگاری زناشویی پرداخته شد و کوشش غالب در این پژوهش این بود که یافته‌های پراکنده در دو حوزه سازگاری زناشویی و الگوهای ارتباطی خانواده را با یکدیگر تلفیق نماید. نتایج پژوهش نشان داد که در میان مؤلفه‌های الگوهای ارتباطی خانواده، جهت‌گیری گفت‌وگوشنود پیش‌بینی‌کننده‌ی مثبت سازگاری زناشویی است که این مطلب بیانگر آن است که افرادی که در خانواده‌هایی با گفت‌وگوشنود بالا پرورش یافته‌اند و شرایط ارتباط آزادانه با هم را دارند، به بحث و تبادل نظر با یکدیگر تشویق می‌شوند و با همفکری هم در مورد مسائل خانواده تصمیم‌گیری می‌کنند در زندگی بعدی که هر کدام از فرزندان برای خود تشکیل می‌دهند از سازگاری بیشتری برخوردارند.

موازن اخلاقی

ملاحظات اخلاقی در پژوهش با جلب رضایت آگاهانه شرکت‌کنندگان رعایت شده است؛ هم‌چنین به افراد درباره محرمانه بودن نتایج اطمینان داده شد.

سپاسگزاری

از کلیه شرکت‌کنندگان در فرایند پژوهش صمیمانه قدر دانی می‌شود.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسنندگان، این مقاله حامی مالی و تعارض منافع ندارد.

منابع

- احمدی، خدابخش؛ فتحی‌آشتیانی، علی و نوایی‌نژاد، شکوه (۱۳۸۴). بررسی عوامل زمینه‌ای - فردی و ارتباطی - دو جانبه‌ای مؤثر بر سازگاری زناشویی. *خانواده‌پژوهی*، ۱(۳)، ۲۲۱-۲۳۷.
- اشترویه و هیوستون (۱۳۸۳). *مقدمه ای بر روانشناسی اجتماعی از نظر اروپائیان*. ترجمه جواد اژه‌ای و همکاران. تهران: انتشارات سمپاد.
- امان‌اللهی‌فرد، عباس؛ عطاری، یوسفعلی و مهربابی‌زاده هنرمند، مهناز (۱۳۸۶). بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی و عوامل فردی - خانوادگی بر رضایت زناشویی در کارکنان اداره دولتی شهر اهواز. *مجله علوم تربیتی و روانشناسی*، ۱۳(۳)، ۸۱-۱۰۸.
- ثنایی ذاکر، باقر (۱۳۷۹). *مقیاس‌های سنجش خانواده و ازدواج*. تهران: انتشارات بعثت.
- جوکار، بهرام و رحیمی، مهدی (۱۳۸۶). تاثیر الگوهای ارتباطی خانواده بر شادی در گروهی از دانش‌آموزان دبیرستانی شهر شیراز. *مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران (اندیشه و رفتار)*، ۱(۴)، ۳۷۶-۳۸۴.
- سامانی، سیامک و لطیفیان، مرتضی (۱۳۸۵). بررسی رابطه میان خودمهری، جمع‌گرایی و ارزش‌ها در گروهی از دانشجویان دانشگاه شیراز. *مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز*، ۴۵، ۴۷-۳۳.
- طاهری، رؤیا؛ زندی‌قشقایی، کرامت‌اله و هنرپروران، نازنین (۱۳۹۰). مقایسه رابطه ابعاد الگوهای ارتباطی خانواده و متغیر خودپنداره با سبک مقابله‌ای در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه شیراز. *ماهنامه ارمغان دانش مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی یاسوج* ۴ (۱۷)، ۹۰-۹۶.
- فراهتی، مهرزاد؛ آشتیانی، علی و مرادی، علیرضا (۱۳۹۰). رابطه میان الگوهای ارتباطی خانواده و مهارت‌های ارتباطی نوجوانان. *فصلنامه خانواده و پژوهش* ۷۲، ۱۰-۸۶.
- قربانعلی‌پور، مسعود (۱۳۸۶). تأثیر میزان تحصیل بر افزایش رضایت زناشویی. *مجله روانشناسی*، ۱(۳)، ۵۷-۷۱.
- کوروش‌نیا، مریم و لطیفیان، مرتضی (۱۳۸۵). بررسی روایی و پایایی ابزار تجدیدنظر شده الگوهای ارتباطات خانواده. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۳ (۱۲)، ۸۵۵-۸۷۵.
- کوروش‌نیا، مریم، لطیفیان، مرتضی (۱۳۸۶). بررسی رابطه الگوهای ارتباطی خانواده با میزان اضطراب و افسردگی فرزندان. *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، ۳ (۱۰)، ۵۸۷-۶۰۰.
- ملازاده، جواد؛ منصور، محمود؛ اژه‌ای، جواد و کیامنش، علیرضا (۱۳۸۱). سبک‌های رویاروگری و سازگاری زناشویی در فرزندان شاهد. *مجله روانشناسی*، ۵ (۳)، ۲۵۵-۲۷۳.

References

- Barker, A. (2007). Improve your communication skills. *Second Edition. Paperback. London: Routledge.*
- Burwell- Walsh, S.R. (2002). Emotion Focused couple therapy as a treatment of somatoform disorder: An outcome study unpublished Doctoral Dissertation, Virginia University.
- Clark, R.D. & Shields. (1997). Family communication and Delinquency. *Adolescence*, 32, 125-137.
- Cumming, S.M. & O' Reilly, W.A. (1997). Fathers in Family Context: *Effects of Marital Quality on Child Adjustment in The Role of The Father in child Development.* Edition, New York: John Wiley and Sons, 863-891.
- Fitzpatrick, M. A. & Ritchie, L. D. (1994). Communication Schemata Within The Family: Multiple perspectives on family interaction. *Human Communication Research*, 20: 275-301.
- Fitzpatrick, M.A. (2004). The Family Communication Patterns Theory Observations on its Development and Application. *The Journal of Family Communication*, 4: 167-179.
- Fitzpatrick, M.A. & Koerner, A.F. (2004). Family Communication Schema Effect on Children's Resiliency running head. *Family Communication Schemata*, 115-139.
- Hawly, R. D. (2000). Clinical implications of family resilience. *The American Journal of Family Therapy*, 8, 101-106.
- Hsu, C. F. (2002). The influence of self-construals, family and teacher communication patterns on communication apprehension among college students in Taiwan. *Communication Reports*, 15(2): 123-132.
- Huang, L.N. (1999). Family communication patterns and personality characteristics. *Communication Quarterly*, 47(2): 30-43.
- Koerner, A.F., & Fitzpatrick, M.A. (2002). Understanding Family Communication Patterns and Family functioning: The roles of conversation orientation and conformity orientation. *Communication Yearbook*, 28, 36-68
- Koerner, A. F., & Maki, L. (2004). Family communication patterns, corporal punishment and social support and their effects on relational violence in adult children's romantic relationships. (Paper presented at the Annual Meeting of the International Communication Association. New Orleans, LA).
- Koerner, A. F., & Fitzpatrick, M.A. (2004). Communication in intact families. In A. Vangelisti (Eds.) *Handbook of family communication*. New York: Routledge. 177-195.
- Rueter, M. A. & Koerner, A. F. (2008). The effect of family communication patterns on adopted adolescent adjustment. *Journal of Marriage and Family*, 70: 715-727.
- Spanier, G.B. (1985). Improve, refine, recast, expand, clarify- don't abandon. *Journal of Marriage and the Family*, 47: 1073-1074.
- Wang, Zh. (2007). How Parent-Child Relationship Affect Adolescents Compulsive Buying Behaviour through the Mediator of Self- esteem. Presented in Partial Fulfilment of the Requirements for the Degree of Master of Science (Administration) at Montreal, Quebec, Canada.